

➤ створення всеукраїнської та регіональних інформаційно-статистичних баз даних стосовно різних категорій сімей з метою їх соціальної підтримки.

• Засвоєння патріотичних цінностей і норм є тривалим процесом. Вони не закладені у генах, це не природна якість, а соціальна, і тому не успадковується, а формується цілеспрямовано, системно. **Без цього людина не має обличчя, вона втрачає себе.**

ТЕХНОЛОГІЇ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ {Тези}

В. М. Марковець

• Аналіз проблем національно-патріотичного виховання молоді в сучасних публікаціях показує, що поряд з великою кількістю праць, присвячених конкретним аспектам розвитку духовності, *спрямування багатьох вчених зосереджені на дослідженні загальнотеоретичного змісту духовних перетворень у суспільстві.* Проте цілісного дослідження соціального механізму реалізації державно-патріотичної ідеології у процесі формування духовного потенціалу молоді в нашій науковій літературі досі ще немає.

• Формування патріотизму у молоді сприяє забезпеченню національної безпеки України. З цього можна зробити висновок, що **українське суспільство в цілому постає основним суб'єктом механізму впливу державно-патріотичної ідеології на духовний потенціал молоді.** Саме механізм реалізації державно-патріотичної ідеології в процесі формування духовного потенціалу молоді та його еволюції як невід'ємного сутнісного елементу регулюючо-створювальної ролі держави за умов трансформації суспільства і є метою забезпечення національної безпеки держави.

• За таких умов безпосередніми суб'єктами є:

- **держава** (всі владні структури: законодавча, виконавча, судова);

- **громадянське суспільство** (політичні партії, суспільно-політичні і патріотичні рухи, конфесійні об'єднання, різноманітні спілки, спортивні організації, асоціації та інші недержавні інститути, які у своїй сукупності провадять роботу відповідного спрямування з окремими прошарками і категоріями людей).

• **Кожен суб'єкт використовує свої методи і засоби впливу на духовну складову молоді.** Дане твердження не суперечить сутності державно-патріотичної ідеології, а також законам України. На разі, держава має виховні структури, а в умовах відсутності соціальної державної ідеології, саме на патріотизм робиться наголос у виховній роботі. Недержавні інститути не представлені всередині державних структур, і не ведуть цілеспрямовану виховну роботу, а відтак змушені застосовувати інші форми, методи і засоби впливу. Не є виключення в цьому відношенні і Православна церква, яка відповідно до чинного законодавства відокремлена від держави.

• Особливу роль у формуванні механізму, що розглядається, відіграють норми діяльності суб'єкту. В першу чергу до них **відносяться панівна у країні ідеологія, традиції, які переходять від покоління до покоління, культурна спадщина, а також безпосередньо нормативно-правова база.** Безумовно, успіх у досягненні мети унеможливується без налагодженої взаємодії всіх елементів системи. Саме норми врешті решт визначають засоби, методи і різноманітні форми їх прояву в діяльності суб'єкта. Зараз, знаходячись в умовах «ідеологічного вакууму», **українське суспільство тільки веде пошук нової ідеології,** під якою при першому наближенні слід розуміти систему ідей, які здатні згуртувати українську націю, активізувати інтелект, волю, сили для виходу

України із зтяжної кризи, тобто не тільки стимулювати патріотичні почуття, але й оптимізувати саму діяльність.

- Значна частина народу розуміє, що **майбутнє за «великою ідеєю» масового споживання та індивідуальної свободи.** «Гасло «особиста свобода» – в рамках гуманного закону, особистий добробут – в благополучній країні» має бути переведене зі сфери ідеології в сферу політичної і економічної практики. Не менш гостро постає і проблема геополітичної самоідентифікації України.

Бажання політичного керівництва України перших років незалежності мати справу з монолітним суспільством, яке не роздирають протиріччя стратегічного вибору в питанні орієнтації забезпечення власної безпеки, зробило вибір на користь нейтральності й позаблоковості. **Ця орієнтація перших років суверенності та нейтралітет і позаблоковість є історично виправданою.** Інша справа, ця орієнтація не могла не бути перехідною, тимчасовою.

Найбільш складним моментом пошуків у сфері української національності, державної, виховної ідеї буде не стільки вибір на користь свободи й пріоритетності інтересів особистості, скільки **потреба в поєднанні «східного» державницького підходу до суспільства та людини із «західним» акцентовано особистісним.** Для цього потрібні час і успішні реформи.

- В процесі практики формування патріотизму склалася певна система форм цієї діяльності, що вміщує такі **основні групи.**

Перша група зумовлена загальнорозвиваючим компонентом змісту державно-патріотичної ідеології і включає багатоманітні форми спільного загально-патріотичного характеру. Вони використовуються головним чином в умовах системи навчально-виховних закладів всіх основних рівнів або у вигляді доповнюючих

її елементів (учбові заняття) із різних дисциплін, особливо гуманітарних (бесіди, тематичні засідання, зустрічі із учасниками бойових дій і т.д.), ці ж форми використовуються і під час проходження служби.

Друга група зумовлена системою патріотичного виховання на засадах української етнопедагогіки, яка визначається як сукупність закономірно побудованих динамічно пов'язаних компонентів: мети, завдань, змісту, засобів та методів української етнопедагогіки, умов їх реалізації та взаємодії інтегрованих суб'єктів, які формують патріотизм воїна у душі природно-історичного розвитку української нації.

Третя група зумовлюється специфікою змісту і завдань з реалізації державно-патріотичної ідеології. Вона менш різноманітна і характеризується військово-прикладною спрямованістю. Ці форми, подані переважно у вигляді практичної діяльності, занять, робіт (військово-технічні гуртки, тактичні навчання, тактико-стройові заняття, військово-стройові ігри і т.і.), фактична участь військовослужбовців у бойовому навчанні, реальних бойових діях.

Четверта група містить аспекти патріотичного самовиховання.

- Вплив держави на процес національно-патріотичного виховання молоді передбачає використання відповідних управлінських механізмів, що сприяють досягненню його цілей. **Система формування духовного потенціалу, в залежності від застосовуваних методів, вміщує три основних механізми: матеріально-технічний, духовний та організаційний.**

До матеріально-технічного механізму відносяться учбові аудиторії, класи і кабінети для занять, музеї, місця битв і масових поховань загиблих воїнів, пам'ятники, патріотичні клуби, техніка, спеціальне обладнання, зброя,

спортивні містечка, тренажери, а також засоби масової інформації, літературні твори, мистецтво, кінематограф.

Засоби із розряду духовних вміщують основні теоретичні і духовно-практичні рекомендації щодо: проведення патріотичного виховання; виховання любові до Батьківщини; готовності до боротьби за свободу і незалежність; формування суспільної думки з проблем забезпечення національної безпеки і суспільного образу Збройних Сил [6, с.56].

Організаційний механізм реалізації державно-патріотичної ідеології – це весь комплекс здійснюваних заходів із залученням матеріально-технічних і духовних засобів та здійснених у відповідних формах, задля максимальної реалізації загальних і специфічних завдань з формування і розвитку громадянина-патріота, особистості військовослужбовця.

Усі три групи управлінських механізмів впливу державно-патріотичної ідеології на духовний потенціал молоді тісно взаємопов'язані, доповнюють одна одну та тільки комплексне їх використання у процесі взаємодії суб'єкта і об'єкта цієї діяльності – сприяє досягненню головної мети.

На нашу думку, проведений аналіз управлінських механізмів впливу державно-патріотичної ідеології на духовний потенціал молоді і головних умов його сучасного функціонування – дозволяє виокремити низку протилежностей, що так чи інакше стосуються цього процесу і виявляють себе на рівні «суспільство – молодь – особистість» головні з них:

– це протиріччя між: конституційним обов'язком громадянина України захисту держави і антидержавними настроями у суспільній свідомості, як результат діяльності деяких державних і суспільно-політичних організацій, окремих офіційних осіб, засобів масової інформації. Строго дотримуючись принципу невтручання у внутрішні

питання різних недержавних інституцій (від політичних партій до церкви і сім'ї), – **держава не лише має право, а й зобов'язана пильно слідкувати за перебігом і наслідками публічної діяльності всіх без винятку суб'єктів суспільного життя.** Якщо якась політична партія, громадська організація, релігійна конфесія тощо своїми діями деформує національну свідомість громадян, принижує їхню національну гідність, пропагує антипатріотичні настрої, зневажає святині українського народу (що часто помітно у повсякденному житті) – **держава повинна рішуче класти край таким діям і запобігати можливості їхнього повтору;**

– проголошення керівництвом країни єдиної загальнодержавної та загальнонародної мети – утворення квітучої незалежної України – та відсутність офіційної державної патріотичної ідеології, яка б об'єднувала зусилля суспільства та його армії. Слід звернути увагу на той незаперечний факт історичного буття, що **внутрішня руйнація держав починалася з деформації національної свідомості їх громадян,** поширення національної індиферентності, байдужості як антипода патріотизму.

– складністю та відповідальністю завдань формування патріотизму у суспільстві, молоді та відсутністю нормативної бази цієї діяльності, яка б визначала її основні напрямки, методи, засоби;

– державних інституцій (НАН України, Міністерства освіти й науки з усіма його закладами, Міністерства культури, Міністерства оборони, Державних комітетів, відповідальних за роботу ЗМІ, спортивну підготовку населення, молодіжну політику тощо, Академії педагогічних наук, державних засобів масової інформації, книжкових видавництв та ін.);

– громадських організацій та об'єднань (творчих спілок, товариств «Просвіта», «Охорона пам'яток архітектури та

культури», «Меморіал» та ін.; українського козацтва, спілок ветеранів тощо);
– соціальних інститутів недержавного характеру (передусім церкви та сім'ї)

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ УКРАЇНОЗНАВСТВА В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ {Тези}

Юрій Беззуб

• Після розпаду Радянського Союзу з його потужною системою ідеологічного виховання громадян, а особливо молоді, маятник виховного процесу хитнувся в інший бік, і **цю справу було цілковито занедбано**. Брак виробленої цілісної державної програми національно-патріотичного виховання підростаючого покоління так згубно відбився на значній частині останнього, що **компенсувати ці втрати буде важко**.

Історичний досвід переконливо доводить, що ***справжній* патріотизм не може бути ні наднаціональним, ні позанаціональним**. Це явище завжди національне, бо воно – не тільки продукт соціально-історичного розвитку, але й генетико-біологічного, природно-ментального.

• **Чим вирізняється український патріотизм** з-поміж інших, скажімо, від німецького, польського, російського чи французького? Насамперед тим, що **він – творіння українського етносу, української нації, невіддільний від її генетичного коду, історії і ментальності**. Самобутність і неповторність українського народу сто п'ятдесят років тому переконливо довів Микола Костомаров у відомій праці «Дві руські народності», наголосивши на історично й генетично сформовані відмінності українців у народній філософії,